

Š i f r a k a n d i d a t a :

Državni izpitni center

SPOMLADANSKI IZPITNI ROK

SOCIOLOGIJA

==== Izpitna pola 1 ====

Strukturirane naloge

Torek, 4. junij 2013 / 90 minut

*Dovoljeno gradivo in pripomočki:
Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.
Kandidat dobi dva ocenjevalna obrazca.*

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalna obrazca).

Izpitna pola vsebuje 4 strukturirane naloge, od katerih izberite in rešite 2. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 40; vsaka naloga je vredna 20 točk.

V preglednici z "x" zaznamujte, kateri nalogi naj ocenjevalec oceni. Če tega ne boste storili, bo ocenil prvi dve nalogi, ki ste ju reševali.

1.	2.	3.	4.

Rešitve, ki jih pišete z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom, vpisujte **v izpitno polo** v za to predvideni prostor. Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z 0 točkami.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 16 strani, od tega 2 prazni.

Prazna stran

OBRNITE LIST.

1. Družbene različnosti in neenakosti

Vir 1

Analiza ocene skupnega mesečnega dohodka mladih razkrije, da se povprečni razpoložljivi dohodek mladih v letu 2010 glede na leto 2000 realno ni spremenil in da se giblje okoli 500 evrov. Podrobnejša analiza razkrije, da je to posledica tega, da se je med mladimi zmanjšal delež redno zaposlenih ...

(Lavrič, M., in dr. (2011): Mladina 2010, Ministrstvo za šolstvo, Urad za mladino, Ljubljana, str. 344)

- 1.1. Katera določnica/determinanta družbenega statusa je razvidna iz vira 1? Navedite in razložite jo.

Navedba: _____ (1)

Razlaga: _____

(2)
(3 točke)

- 1.2. Navedite še eno določnico/determinanto družbenega statusa.

(1 točka)

- 1.3. Pojasnite pojem statusne inkonsistence (statusnega neskladja) in navedite primer.

Pojasnilo: _____

(2)

Primer: _____
(1)
(3 točke)

1.4. Povežite navedene pojme z avtorji posameznih socioloških razlag slojevitosti, tako da k navedenemu imenu vsakega avtorja pripišete ustrezne črke.

- A presežna vrednost
- B tržni položaj
- C statusna skupina
- D kulturni kapital
- E izkoriščanje
- F življenjski slog

Karl Marx: _____

(1)

Max Weber: _____

(1)

Pierre Bourdieu: _____

(1)

(3 točke)

Vir 2

O pretirani povezanosti med starši in potomci na Slovenskem pričajo vsaj naslednja dejstva: prvič, izjemno velik delež mladih in »mladih«, ki živijo pod streho svojih staršev in se zanašajo na njihovo materialno in čustveno pomoč; drugič, podpornost staršev v izobraževalnem sistemu, ki jo spremljajo pritiski na učitelje in ravnatelje, v zadnjem desetletju pa tudi na univerzitetne predavatelje; tretjič, izguba sposobnosti za presojo realnega osebnostnega potenciala v smislu pretirane in pogosto neutemeljene samozavesti; in četrtič, izguba sposobnosti mladih in »mladih« za razločevanje med pravicami in dolžnostmi, s spremljajočim vztrajnim sklicevanjem na pravice, kot tudi nesposobnost za soočanje z življenjskimi frustracijami.

(Vir: <http://www.finance.si/336704/Sociopati-iz-družinskih-omrežij>. Pridobljeno 29. 2. 2012.)

1.5. Opredelite socialna omrežja.

(2 točki)

1.6. Katero socialno omrežje je predstavljeno v viru 2.

(1 točka)

1.7. Navedite še eno za posameznika pomembno socialno omrežje v sodobnih ekonomsko razvitih družbah.

(1 točka)

- 1.8. Utemeljite pomembnost navedenega socialnega omrežja za posameznikovo življenje.

(2 točki)

Vir 3

Možnosti, da bi se to zgodilo, so zelo majhne, saj študira predvsem mladina iz višjih slojev. Pripadniki nižjih družbenih slojev imajo veliko razlogov za nezadovoljstvo, ko opazujejo naraščanje družbenih neenakosti. Ponavadi se z naraščanjem neenakosti misli predvsem izkristaliziranje novih elit, malo pozornosti pa je deležen srednji sloj, to je sloj univerzitetno izobraženih ljudi. Ta sloj je v novih razmerah le še utrdil svoj položaj, ki si ga je deloma pridobil že v starem režimu. Pripadniki tega sloja imajo izobrazbo, ki je odločilen dejavnik družbene promocije, visoko zaposlitveno varnost in nadpovprečne dohodke. Ker se dobro zavedajo pomena izobrazbe, veliko pozornost posvečajo izobrazbi svojih otrok. Tako univerza danes skrbi predvsem za samoobnavljanje višjega in srednjega družbenega sloja.

(Trampuš, J. (2002): Družba moči, Intervju z I. Bernikom, Mladina, šte. 41, 16. 10. 2002, str. 32)

- 1.9. Kako poimenujemo družbeno mobilnost, s katero primerjamo družbeni status staršev in otrok? Lahko si pomagate z virom 3.

(1 točka)

- 1.10. Kaj je samoobnavljanje/samorekrutacija družbenih elit?

(1 točka)

- 1.11. Navedite dva dejavnika, ki prispevata k uresničevanju samoobnavljanja elit.

Prvi dejavnik: _____ (1)

Drugi dejavnik: _____ (1)
(2 točki)

2. Odklonskost in kriminaliteta

2.1. Opredelite konformno ravnanje.

(2 točki)

2.2. Pojasnite dva dejavnika, ki vplivata na družbeno in kulturno pogojenost dojemanja odklonskosti.

Prvi dejavnik: _____

(2)

Drugi dejavnik: _____

(2)
(4 točke)

Vir 1

Številni ugledni poslovneži so bili obtoženi prevare, ko so njihovi posli zašli v dolgove in so propadli. Peter Clowes je bil eden takih poslovnežev in je bil leta 1992 obsojen zaradi prevare; približno 113 milijonov funtov, ki so bili investirani v njegov posel, je porabil za osebne luksuzne stvari, kot je na primer jahta.

(Haralambos, M., in Holborn M., (1999): Sociologija, Teme in pogledi, DZS, Ljubljana, str. 410)

2.3. Kako imenujemo kriminal, opisan v viru 1?

(1 točka)

2.4. Pojasnite dve značilnosti v viru 1 predstavljenega kriminala.

Prva značilnost: _____

(1)

Druga značilnost: _____

(1)
(2 točki)

Vir 2

Durkheim je nekatere zločince pojmoval kot »anticipacijo morale prihodnosti«. Na ta način lahko teroristi ali borci za svobodo predstavljajo prihodnji uveljavljeni red – pomislimo na Roberta Mugabeja, borca za svobodo, ki je kasneje postal predsednik zimbabvejske vlade.

(Haralambos, M., in Holborn M. (1999): Sociologija, Teme in pogledi, DZS, Ljubljana, str. 398)

- 2.5. Durkheim govori o funkcionalnosti odklonskosti. Pojasnite funkcijo odklonskosti, na katero opozarja vir 2.

(2 točki)

Vir 3

To poudarja teorija D. Matza, ki trdi, da je deviantno obnašanje rezultat medsebojnega delovanja (interakcije) posameznikov, še posebej okoliščin, da je deviacija družbeno definirana.

(Flere, S. (1992): Uvod v sociologijo, ČZ Uradni list RS, Ljubljana, str. 139)

- 2.6. Katero sociološko razlago odklonskosti nakazuje vir 3?

(1 točka)

- 2.7. Pojasnite značilnosti te razlage odklonskosti.

(2 točki)

Vir 4

Koprski kriminalisti so v sodelovanju s specialno enoto včeraj okoli 11.30 na parkirišču v središču Kopra prijeli 47-letnika, osumljenega preprodaje drog. Kriminalisti so na koprskem območju včeraj v zvezi s podobnimi kaznivimi dejanji opravili še najmanj pet hišnih preiskav, so sporočili s PU Koper.

(Č. K. (2012): V Kopru prijeli preprodajalca mamil, Večer, 22. 2. 2012, str. 27)

2.8. Katera vrsta družbenega nadzora je razvidna iz vira 4? Predstavite dve njeni značilnosti.

Vrsta družbenega nadzora: _____ (1)

Prva značilnost: _____

_____ (1)

Druga značilnost: _____

_____ (1)
(3 točke)

2.9. Navedite in razložite enega od ciljev kaznovanja.

Navedba: _____ (1)

Razlaga: _____

_____ (2)
(3 točke)

3. Družina

- 3.1. Kako imenujemo obliko zakonske/partnerske zveze, v katero sta vključeni dve osebi?

_____ (1 točka)

- 3.2. Pri sklepanju zakonske zveze so nekatere osebe zaželene, druge pa prepovedane kot zakonski partnerji/partnerke. Navedite in razložite eno od meril oziroma pravil, ki se nanaša na vprašanje, kdo je (ne)primeren zakonski partner/partnerka.

Navedba merila (pravila): _____ (1)

Razlaga: _____

(2)
(3 točke)

Vir 1

Da pa bi bila servisna funkcija družine v sodobnem pomenu mogoča, nastane figura gospodinje kot osebe, za katero se pričakuje, da upravlja dom, da vodi domačo ekonomijo, da na zaseben način in v zasebnosti zadovoljuje življenjske potrebe družinskih članov, da skratka skrbi za blaginjo »pomembnih drugih«. [...]

Raziskave časovnih »budžetov« kažejo, da v vseh sodobnih družbah ženske opravijo bistveno več družinskega in gospodinjskega dela kakor moški, ne glede na to, ali so zaposlene zunaj doma ali ne.

(Rener, T., in drugi (2008): Novo očetovstvo v Sloveniji, FDV, Ljubljana, str. 15, 16)

- 3.3. Na katero funkcijo družine (v viru 1 poimenovano kot servisno funkcijo) nakazuje vir 1?

_____ (1 točka)

- 3.4. Navedite še dve drugi funkciji družine in eno kratko razložite.

Navedba še dveh funkcij družine: _____

_____ (1)

Razlaga ene navedene funkcije: _____

_____ (2)
(3 točke)

- 3.5. Kako imenujemo delo, ki se opravlja v družini za zadovoljevanje različnih potreb družinskih članov, in kaj je za to družinsko delo značilno?

Delo je: _____ (1)

Značilnosti: _____

(2)
(3 točke)

- 3.6. O kakšni delitvi dela in vlog lahko sklepamo iz vira 1?

_____ (1 točka)

- 3.7. Kakšno delitev dela in vlog bi pričakovali v (post)modernih družbah glede na to, da so tudi ženske zaposlene zunaj doma, in kaj je zanjo značilno?

Navedba/poimenovanje ustrezne delitve: _____
_____ (1)

Kaj je za takšno delitev značilno? _____

(2)
(3 točke)

Vir 2

Danes je veliko več staršev samskih – eni zato, ker jim partnerji umrejo, večina pa, ker so ločeni oziroma so to matere samohranilke. To ni trend le v vsej Evropi, temveč v večini razvitih držav. Posledica so alternativne oblike družine, ki niso več zaničevane kot v preteklosti, temveč jih večina sprejema kot normalne načine življenja, kar vse bolj velja tudi za druge oblike življenja v dvoje, kot sta homoseksualnost in lezbištvo. To je velika sprememba zadnjih dvajsetih let (delo, iz katerega je citat, je izšlo leta 2000 – op. a.).

(Goody, J. (2003): Evropska družina, Založba /*cf., Ljubljana, str. 240)

3.8. Navedite eno od alternativnih oblik družine, o katerih govori vir 2?

_____ (1 točka)

3.9. Pojasnite dva vzroka za to, da je takšnih družin več oziroma so sprejemljivejše.

Prvi vzrok: _____

_____ (2)

Drugi vzrok: _____

_____ (2)
(4 točke)

4. Religija in verovanjski sistemi

4.1. Razložite pojava:

Religijski eklekticizem: _____

(2)

Religijski pluralizem: _____

(2)

(4 točke)

4.2. Utemeljite, zakaj je v religijsko pluralnih družbah potrebna religijska toleranca.

(2 točki)

Vir 1

Sociolog funkcionalist Emile Durkheim je religijo opredelil takole: »Religija je celovit sistem verovanj in praks, ki se nanašajo na objekte, ki so šteti za svete – kar pomeni razločeni od drugih in prepovedani –, verovanj in praks, ki ljudi združujejo v eno moralno skupnost – cerkev.«

(Počkar, M., in Tavčar Krajnc, M., (2011): Sociologija. Učbenik za sociologijo v 4. letniku gimnazijskega izobraževanja, Ljubljana, DZS, str. 92)

4.3. Navedite dve bistveni značilnosti religije iz Durkheimove opredelitve. Pomagajte si z virom 1.

Prva značilnost: _____

(1)

Druga značilnost: _____

(1)

(2 točki)

4.4. Kateri vrsti religiozne skupnosti prepoznate v naslednjih opisih?

Ta religiozna skupnost je močno organizirana. Znotraj nje se oblikuje stalna in profesionalizirana skupina duhovščine (kler). Je tudi hierarhična in birokratsko organizirana. Vključuje pripadnike in pripadnice iz vseh družbenih skupin in slojev. Članstvo je določeno z rojstvom.

(1)

Ta religiozna skupnost je ohlapna in šibko organizirana. Ni visoko formalizirana. Je tudi maloštevilna. Člani pristopajo vanjo prostovoljno. Skupno jim je iskanje duhovnosti in drugih podobnih izkušenj.

(1)
(2 točki)

4.5. Pojasnite enega od pojavov prepletenosti religije in politike v Evropi pred francosko buržoazno revolucijo l. 1789.

(2 točki)

4.6. Navedite dva vidika modernizacijskih procesov, s katerimi je povezana sekularizacija.

Prvi vidik: _____

(1)

Drugi vidik: _____

(1)
(2 točki)

Vir 2

Država in verske skupnosti so ločene. Verske skupnosti so enakopravne; njihovo delovanje je svobodno.

(Ustava Republike Slovenije, 23. december 1991, 7. člen)

4.7. Na kateri vidik sekularizacije kaže vir 2?

(1 točka)

4.8. Razložite tri posebnosti izražanja religioznosti v (post)modernih družbah.

Prva posebnost: _____

(1)

Druga posebnost: _____

(1)

Tretja posebnost: _____

(1)
(3 točke)

Vir 3

Obstajajo stare institucije (najpomembnejše so Cerkve), ki poskušajo še naprej gojiti svoja uveljavljena tolmačenja resničnosti in jih ponujajo v konkurenci pluralističnih razmer. Nove institucije proizvodnje smisla morajo sicer začeti znova, imajo pa to »prednost«, da lahko brezskrbno črpajo iz tradicij smisla najrazličnejših kultur in dob. Čeprav bi tudi te institucije lahko črpale iz ene same, dobro definirane stare zaloge smisla, so skoraj vseskozi zaznamovane z visoko stopnjo sinkretizma. Tehnike meditacije, uvožene iz Azije, se znajdejo ob najnovejših psihoterapevtskih praksah, neo-ortodoksna verska gibanja ob radiestezi, vrtoglavi spolni eksperimenti ob vrli malomeščanski predstavi o družinski sreči. In vse je mogoče prodajati s pomočjo poznokapitalističnih metod množične reklame.

(Berger, P., in Luckmann, T. (1999): Modernost, pluralizem in kriza smisla. Orientacija modernega človeka. Ljubljana, Nova revija, str. 49)

4.9. Predstavite eno od družbenih okoliščin, ki povečuje možnosti izbire religioznega življenja v (post)modernih družbah. Lahko si pomagate z virom 3.

(2 točki)

Prazna stran